

Interviu, kuris virto monografija

Pirmiausia susipažinkime su svarbiausiais šio leidinio¹ herojais. Jų yra du, kaip ir priklauso interviu žanrui. Klausimus sugalvojo, uždavė ir parengė spaudai Chilukuris Bhuvanewaras – elektroninio žurnalo *The EProverbiallenguist* ir specialios paremiologinių monografijų serijos leidėjas, turintis planų artimoje ateityje steigti Tarptautinę paremiologijos asociaciją (*The International Paremiological Association*). Į klausimus atsakinėjo iškilus XXI amžiaus paremiologas, Vermonto universiteto (JAV) profesorius Wolfgangas Miederis. Jis yra parašęs daugiau kaip 30 knygų – studijų, straipsnių ir esė rinkinių, žodynų, vadovėlių; nuo 1984 m. rengia ir leidžia tarptautinį metraštį *Proverbium* (iki 2008 m. išėjo 24 tomai), nuosekliai registruoja ir skelbia paremiografijos bei paremiologijos bibliografiją (iki 2006 m. sukaupė 7368 anotuotus įrašus iš viso pasaulio).

Sumanytas kaip proginė publikacija W. Miederio 60-mečiui, interviu buvo išleistas tik po dvejų metų. Pratarinėje aiškinama, kodėl taip atsitiko: interviu netikėtai išaugo iki 291 (!) klausimo ir užtruko visus metus. Mat jo dalyviai bendravo moderniai, elektroniniu paštu, kiekvienas sėdėdamas savo namuose prie darbo stalo – Ch. Bhuvanewaras Indijoje, o W. Miederis kitoje Žemės rutulio pusėje esančiame Vermonte. Klausimai buvo užduodami nuosekliai, t. y. tik sulaukus atsakymo į prieš tai buvusį klausimą. Dar metai

praėjo, kol įspūdingo dydžio interviu buvo parengtas spaudai. Viršelyje nurodomas kiek netikėtas („neapvalus“) 62-asis W. Miederio gimtadienis, bet autorius pratarinėje natūraliai ir įtikinamai paaiškina, kad „gali kiek nori laistyti medį ar gėlę, tačiau jie sužydės tik tada, kai ateis tam laikas“.

Įdomiausia ir naudingiausia visą interviu skaityti iš eilės, klausimą po klausimo – taip, kaip jis buvo sumanytas ir atliktas. Bet stokojančioms laiko ar norintiems sugrįžti prie įdomesnių vietų orientuotis padės turinys. Klausimai suskirstyti į tris dalis ir devynis skyrius. Pirmoji dalis apima vaikystę ir jaunystę, studijas universitete, darbo paiešką, dėstytojavimą. Antrosios dalies trys skyriai pristato svarbiausias W. Miederio mokslinės veiklos sritis: bibliografiją, žodynų rengimą, mokslinius tyrimus. Trečiojoje dalyje pasakojama apie tokius artimus kiekvieno filologo širdžiai dalykus, kaip knygų leidyba, knygų rinkimas, asmeninė biblioteka.

Laikydami siūlomo plano, pamėginkime prabėgomis apžvelgti bent svarbiausius W. Miederio gyvenimo įvykius. Jo tėvai, Horstas ir Elfriede Miederiai, gyveno Leipcige, bet pats Wolfgangas gimė 1944 m. vasario 17 d. netoli Noseno miesto, kur motina buvo evakuota karo metais. Pirmuosius penkerius vaikystės metus kartu su pora metų vyresne seserimi Monica praleidęs Leipcige, 1949 m. jis kartu su šeima persikelia į Liubeką – „Hanzos miestą, garsėjantį gražiais pastatais, marciponais ir, žinoma, tuo, kad jame gimė rašytojai Tomas ir Heinrichas Mannai“ (p. 5). Asmeniškai W. Miederiui Liubekas labai svarbus ir dar dėl vienos priežasties:

¹ Chilukuri Bhuvanewar. *Down the Proverb Lane: Musings of a Paremiologist An Interview with Wolfgang Mieder. A Festschrift for Mieder at 62*, Hyderabad, India: The Proverbial Linguistics Group, 2006. – 88 p.

kultūrų įvairovės, kurios supamas augo ir brendo. Kadangi tėvas dirbo Perkeltųjų asmenų stovyklos (*Displaced Persons Camp*) direktoriumi, visa šeima bendravo su pabėgėliais (puikiais žmonėmis, kaip prisimena W. Miederis) iš Vengrijos, Lenkijos, Baltijos šalių, Rusijos, tiesiogiai susidūrė su jų kalba ir papročiais.

Į klausimą apie pirmąsias vaikystėje nugirstas patarles W. Miederis atsako atvirai ir nuoširdžiai. Močiutė mėgdavusi jam kartoti *Vögel, die morgens singen, holt am Abend die Katze* ('Paukštį, kuris gieda iš ryto, vakare sugaus katė'), tėvas padaršindavo patarle *Aller Anfang ist schwer* ('Kiekviena pradžia sunki'), bet ir griežtai sudraudavo kaskart sumelavus – *Lügen haben kurze Beine* ('Melo trumpos kojos'). Šeimoje nebuvo kokio nors išskirtinio domėjimosi patarlėmis; suaugusieji jas vartojo tik didaktiniais tikslais kaip neiginčijamą moralinės išminties argumentą. Toliau eina klausimas apie vaikų gebėjimą vartoti patarles; juk psicholingvistai teigia, kad metaforines patarles suvokia ne jaunesni kaip 12 metų vaikai, ar tai tiesa? Remdamasis individualia pedagogine patirtimi W. Miederis teigia, kad ir 10–11 metų vaikai lengvai supranta tokio pobūdžio patarles bei jų pagrindu sukurtas antipatarles, be vargo atpažįsta jas karikatūrose ir komiksuose, suranda laikraščiu antraštėse. Ypač svarbu, kad metaforines patarles jie gali vartoti įvairiuose kontekstuose. Pateikus vaikams negirdėtą patarlę, užtekdavo poros papildomų klausimų, kad ji būtų teisingai suprasta. Vaikų entuziazmas, smalsumas, nuoširdumas liejosi per kraštus. Apie šį laikotarpį W. Miederiui išliko kuo geriausi prisiminimai (p. 8–9).

Asmenišką klausimą apie skaudų jaunystės įvykį pasirodė įžvalgus ir labai svarbus. Atsakymas į jį tiesus ir jaudinantis. Pasirodo, W. Miederis nuo dvylikos metų svajoto tapti girininku. Šią svajonę subrandino skautų žygiai, vasaros atostogos pažįstamo girininko šeimoje Eifelio kalnų (tarp Kelno ir Acheno) miškuose. Deja, sulaukus šešiolikos metų ir pradėjus domėtis stojamaisiais egzaminais, staiga paaikškėjo, kad girininku jis niekada netaps dėl silpno regėjimo. W. Mie-

deris atvirai dalijasi savo išgyvenimais: „tą akimirką atrodė, kad visas gyvenimas sudužo į gabalus, aš buvau sugniuždytas, netekęs bet kokios vilties...“ (p. 12). Įveikti dvasinę krizę jam padėjo tėvai netikėtu, bet, kaip ateitis parodys, labai veiksmingu būdu. Jie vos šešiolikmetį sūnų kartu su Perkeltųjų asmenų stovyklos emigrantais išsiuntė į JAV, tikėdami, kad visiškai pasikeitusi aplinka, nauji žmonės ir išpūdžiai sugrąžins gyvenimo džiaugsmą. „Šiandien, būdamas daug vyresnis ir šiek tiek protingesnis, aš kitaip vertinu praeitį ir galiu pasakyti, kad esu laimingas, jog įvykiai taip susiklostė; negalėjau tapti girininku, bet savo kelią gyvenime suradau“, – sako W. Miederis (p. 12).

Pradėjęs savarankišką gyvenimą Jungtinėse Valstijose, W. Miederis trumpiau ar ilgiau apsidavė įvairiose šeimose, kol 1961 m. Veino miestelyje (šalia Detroito) pateko į Schummų šeimą, padariusią didžiulę įtaką jo asmenybės formavimuisi ir brandai. Georgas ir Catherine Schummai tapo jam antraisiais tėvais, asmeniniu pavyzdžiu įdiegė tokias dvasines vertybes, kaip padarumas, meilė visų rasių žmonėms, filantropija. 1962 m. W. Miederis įstojo į nedidelį koledžą Mičigane, pasirinko chemijos ir matematikos disciplinas. Tik vyresniuose kursuose susidomėjęs humanitariniais dalykais pradėjo studijuoti vokiečių ir prancūzų kalbas. Gavęs magistro diplomą, toliau gilinti germanistikos studijas ir siekti daktaro laipsnio nusprendžia Mičigano valstybiniame universitete, ir čia 1969 m. įvyksta lemtingas susitikimas su profesoriumi Stuarstu Gallacheriu (1906–1977). Jo skaitomas vokiečių tautosakos seminaras buvo pirmas rimtas W. Miederio susidūrimas su tautosaka. Patarlių studijoms buvo skirtos vos dvi savaitės, bet per jas įvyko tas stebuklingasis „spragtelėjimas“ (*clicked*), užkrėtęs meile patarlėms ir parodęs tolesnių mokslinių tyrimų kryptį. S. Gallacheris buvo žymiojo „patarlių tėvo“ Archerio Taylora studentas Čikagos universitete, taigi tapo grandinės Taylor–Gallacher–Mieder grandinės jungiamąja vidurine grandimi. W. Miederis sakosi, kad S. Gallacherio dėka jis gali jaustis esąs A. Taylora

vaikaitis (p. 6). Disertacijos temą W. Miederis pasirinko iš paremiologijos – apie patarlių vartojimą ir funkcijas XIX a. Šveicarijos rašytojo Jeremijo Gotthelfo kūryboje. Disertacija apvainikavo aštuonerius metus trukusias aukštojo mokslo studijas. Deja, XX a. 8-ajame dešimtmetyje JAV darbo rinka nebuvo palanki užsienio kalbų specialistams. W. Miederis prisipažįsta parašęs 150 laiškų, ieškodamas darbo, o sulaukęs vieno vienintelio pasiūlymo – iš Murėjaus valstybinio universiteto (Kentukio valstija). Tad abu su žmona Barbara išvyko į Kentukį. Regioninis universitetas pirmiausia pasirodė nepatrauklus dėl to, kad nebuvo sąlygų moksliniams tyrimams. Miederiai planavo čia padirbėti 2–3 metus, bet atsitiko taip, kad naujos darbo vietos teko ieškotis iškart. Pagyvenęs germanų kalbų profesorius priešiškaiai sutiko jauną gabų kolegą, matyt, išvelgdamas jame varžovą ir grėsmę savo karjerai, todėl visokiais negarbingais būdais stengėsi jį išgyvendinti. W. Miederis sakosi nebijojęs darbo, bet intrigas ir nuolatinę psichologinę įtampą pakelti buvo per sunku. Jis vėl išsiunčia 150 laiškų į įvairius universitetus ir koledžus. Šį kartą gauna du pasiūlymus, iš kurių nesvyruodamas pasirenka tą, kur geresnės mokslinių tyrimų perspektyvos, – Vermonto universitetą. Čia W. Miederis randa puikų kolektyvą: išvardija net keliolika artimiausių kolegų, su kuriais draugiškai darbavosi, kurių palaikymą jautė visus 35-erius akademinio darbo metus. Per tą laiką jį kvietėsi ne vienas prestižinis universitetas, tokie kaip Freiburgo (Vokietijoje), Kalifornijos (Berklyje), Pensilvanijos (Filadelfijoje), bet W. Miederis sakosi, kad nė minties neturėjęs palikti Vermontą, tapusį jam antrąja tėvyne.

Kitą interviu dalį, skirtą W. Miederio moksliniams interesams ir veiklai, Ch. Bhuvanewaras pradeda nuo bibliografijos, taip pabrėždamas išskirtinę jos vietą ir reikšmę profesoriaus gyvenime. Iš daugiau kaip 50-ies klausimų šia tema paskutiniame jis teiraujasi, ar W. Miederis yra tyręs savo genotipą: gal kartais jis turis kokį unikalų geną (*Bibprogen1 gene*)? W. Miederis sakosi visada vertinantis gerą humoro jausmą ir kar-

tu prisipažįsta tikrai esąs apimtas savotiškos bibliografinės manijos. Į bibliografiją reikia žvelgti su didele pagarba. Juk ji – raktas į bet kurį mokslinį tyrimą, jo pradžių pradžia. Bibliografai dirba pirmiausia kitiems mokslininkams, kad šie greičiau sukauptų medžiagą pasirinktai temai ir, kas ypač svarbu, neklaidžiotų klystkeliais, neišradinėtų dviračio. Bet nereikia manyti, kad bibliografo darbas yra sausas ir nuobodus, anaipol! Su bibliografijos pagrindais ir metodika W. Miederį supažindino profesorius Walteris Reichartas Mičigano universitete. Greitai tapo įpročiu kiekvieną mokslinį projektą pradėti kuo platesne ir detalesne bibliografinė paieška. Pats tapęs profesoriumi W. Miederis jau kopijavo straipsnius (o kartais ir iš visas knygas) – viską, kas turėjo svarbos jo tyrimams, – kol vieną dieną apsižiūrėjo, kad faktiškai jis kaupia tarptautinį paremiologijos archyvą. Paskatintas profesoriaus Alano Dundeso, apie 1980 m. šio archyvo pagrindu pradėjo rengti pirmąjį anotuotos paremiologinės bibliografijos tomą², turėjusį apimti beveik 200 metų laikotarpį: nuo 1800 iki 1981 metų. Kiekvieną iš jame anotuojamų 2142 leidinių W. Miederis „pačiupinėjo“ pats ir ranka išrašė jiems bibliografinės korteles. Daugumą leidinių užsisakinėjo per tarpbibliotekinį abonementą. Vermonto universitete profesoriams ši paslauga yra nemokama, tačiau W. Miederis sakosi suprantąs, kad viršijo visas ribas. Tuo metu universitete net sklandė gandas, kad vienas bibliotekos darbuotojas yra asmeninis W. Miederio asistentas, kitų pareigų neturi. Žinoma, kilo ir kalbų problema. Ne visi leidiniai turėjo santraukas didžiosiomis Europos kalbomis. Tad padedant geranoriškiems kolegoms ir studentams, teko skaityti ir hebrajiškai, ir turkiškai, ir lietuviškai... (p. 36). Kruopščiai parengtos rodyklės – autorių, dalykinė ir patarlių; ypač daug laiko ir atidumo (šimtai temų ir raktinių žodžių!) pareikalavo dalykinė rodyklė. Bet kaip kitaip suvaldyti didžiulį informacijos srautą, suteikti jam struktūrą. W. Miederis sakosi nemanąs, kad tuščiai iššvaistė laiką, kurį ga-

² *International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography*, New York, 1982.

lėjo skirti kitiems moksliniams projektams, pagaliau šeimai. Nes ir jo žmonai Barbarai šis pirmasis bibliografijos tomas buvo tikras išbandymas. Kiti trys tomai³ ėjosi lengviau dėl nusistovėjusio darbo ritmo ir vis gausėjančių talkininkų gretų. 1982–1991 m. laikotarpis pademonstravo tikrą publikacijų apie patarles proveržį. Nemažai teko įtraukti ir frazeologinės bibliografijos, nes dažnai keblu atskirti patarles ir frazeologizmus, šie kalbos leksikos sluoksniai susipynę.

Nuveiktas didžiulis, neturintis analogų darbas. Kaip apmaudu, kad iki šiol daugelis bibliotekų už JAV ribų neturi W. Miederio sudarytų paremiologinės bibliografijos leidinių. Karščiausias jų autoriaus noras šiandien: kuo greičiau išleisti elektroninę versiją, kuri būtų pigesnė už knygas ir daug lengviau prieinama visiems besidominantiems. Kiek nedrąsiai Ch. Bhuvanewaras klausia, ar yra vilties išvysti tolesnius paremiologinės bibliografijos tomus; juk to, kas nuveikta, vienam žmogui jau su kaupu užtenka! W. Miederis atsako, kad tiek laiko ir jėgų investavus į bibliografiją, paprasčiausiai neįmanoma staiga sustoti; tai kaip kalnų lavina, prasidedanti nuo sniego gniūžtės. Jis ne tik pasiryžęs tęsti pradėtą darbą, bet turi planų įtraukti kuo daugiau įrašų Azijos ir Afrikos tautų kalbomis, taip pat plėsti ryšius su Rytų Europos mokslininkais, kurie ilgą laiką gyveno už „geležinės uždangos“, ribojusios bet kokius kontaktus. Dėl to nepaprastą džiaugsmą jam teikiančios naujai gautos publikacijos iš XIX a.–XX a. pradžios laikotarpio; visos jos patenka į *Proverbium* metraščio bibliografijos skyrių. Apimtas baimingos pagarbos, Ch. Bhuvanewaras reziumuoja: „jūs norite išgerti bibliografiją iki paskutinio lašo su visomis nuosėdomis!“ (*You want to drink bibliography to its last dregs!*, p. 35).

³ *International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement I (1800–1981)*, New York, 1990; *International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement II (1980–1991)*, New York, 1993; *International Proverb Scholarship: An Annotated Bibliography. Supplement III (1990–2000)*, New York, 2001.

Mokslinių tyrimų temai skirta pati didžiausia klausimų grupė (~ 60), o atsakymai į juos paprastai platūs ir išsamūs. Tiesą sakant, tai vertingiausia interviu dalis, dėl kurios jis drąsiai galėtų būti vadinamas monografija. Skaitytojas supažindinamas su įvairiomis patarlių tyrimo problemomis, šiuolaikinės paremiologijos raidos tendencijomis ir perspektyva, dar laukiančiais mokslininkų dėmesio neplėštais dirvonais (*virgin areas*), metodologijos naujovėmis. Ne mažiau įdomūs atsakymai ir į labai asmeniškus klausimus, pavyzdžiui, apie „Miederio kardą“ (*Mieder's Sword*), kabantį virš visų patarlės definicijos mėginimų; taip pat apie W. Miederio, kaip mokslininko, didžiausią stiprybę ir silpnumą; pagaliau apie patarlę, kurią jis pasirinktų epitafija ant savo antkapio (!). Nors keletą momentų norėtusi aptarti išsamiau. Paremiologija, pasak W. Miederio, yra tikrai tarpdalykinis, tarptautinis ir lyginamasis mokslas. Tai puikiai iliustruoja svarbiausios jo parašytų darbų temos: patarlės grožinėje literatūroje (pirmiausia anglų ir vokiečių) nuo vidurinių amžių iki naujųjų laikų; patarlės moderniojoje žiniasklaidoje (reklamoje, karikatūrose, komiksuose, laikraščių ir žurnalų antraštėse ir pan.); patarlės istorijoje ir politikoje; patarlės mene; individualių patarlių studijos; antipatarlės; patarlių santykis su citatomis ir aforizmais; patarlės kaip kultūros atspindys (ypač JAV ir Europoje); patarlių stereotipų pavojus; iškreiptas patarlių vartojimas nacionalsocialistų retorikoje ir t. t. Dar reikėtų paminėti daugybę enciklopedijoms skirtų straipsnių apie paremiologiją apskritai bei straipsnius bibliografinė tematika. Apie individualias patarles W. Miederis yra parašęs apie 50 straipsnių ir studijų. Sakosi, labai mėgstantis tokio pobūdžio darbą, nes jame geriausiai gali panaudoti užsienio kalbų ir kultūros istorijos žinias. Visada stengiasi užgriebti kuo platesnį kontekstą ir sekti, kaip jame kinta tiriamos patarlės interpretacija. Parašyti gerą straipsnį apie individualią patarlę yra tikras iššūkis. Medžiagą jam reikia kaupti keletą metų, kartais net du dešimtmečius, kol bus išsunktas „kraujas, prakaitas ir ašaros“ (*“blood, sweat and tears”*, p. 58).

Žinoma, tuo pačiu metu galima rinkti duomenis apie daugelį patarlių ir saugoti juos asmeniniame archyve. W. Miederis visada geranoriškai leidžia pasinaudoti šia medžiaga studentams, nes jie per porą semestrų ne labai ką spėtų nuveikti. Ištirti individualią patarlę – tai sekti vieno teksto pėdsakais, atskleidžiant jo kilmę, paplitimą, semantiką ir funkcijas įvairiose kalbose ir kultūrose. Tokio pobūdžio darbai geriausiai parodo patarlių, kaip žanro, sudėtingumą ir paremiologijos, kaip mokslo, rimtumą (p. 57).

Neišvengta diskusijos apie patarlės definiciją. W. Miederio nuomonė šiuo klausimu kategoriška. Jis sako, kad vis dar aktualūs A. Tayloro žodžiai, jog ne tik paremiologai, bet ir paprasti žmonės turi neklystančią nuojautą, kas yra patarlė, ir lengvai jas išskiria tiek šnekos sraute, tiek spausdintame tekste. Profesorius S. Gallacheris, vadovavęs W. Miederio disertacijai, „aprupino“ jį ir patarlės definicija, puikiai tikusia per visas studijas ir dar ilgiau: *A proverb is a concise statement of an apparent truth that has currency among the folk* ('Patarlė yra liaudyje paplitęs glaustas akivaizdžios tiesos teiginys', p. 62). Tai mokslininkai, ieškodami tobulos definicijos, bando iš kurmiarausio padaryti kalną ir kartais dirbtinai kuria problemą! Antra vertus, nepateisinama, jog apibrėžiant patarlę ignoruojamas tradiciškumas. Stephenas Winickas ir kai kurie kiti jaunesnės kartos paremiologai teigia, kad užtenka sukurti patarlės struktūrą ir poetiką atitinkantį sakinį ir turėsime patarlę; į tradiciškumą (paplitimą ir vartojimą) jie numoja ranka. Jaunų mokslininkų bėda, kad jie imasi radikalių teorijų, nepadirbėję lauko tyrimuose ir nesukaupę patirties (p. 60). Po ilgų ir atkaklių diskusijų (jose atsirado minėtas „Miederio kardo“ terminas) klausimas taip ir liko atviras, nes nė viena pusė nepanoro nusileisti. Toliau natūraliai išplaukia patarlių autentiškumo problema. Kaip įsitikinti, kad turimas tekstas autentiškas? Ar yra „tobulos patarlės standartas“ (*Proverbial Standard of Excellence – PSE*)? Vėlgi, kartoja W. Miederis, neužteks struktūrinių ir poetinių požymių; patarlės autentiškumą patvirtins tik paplitimas, vartojimas, variantų buvimas (p. 68).

Vertingi W. Miederio pastebėjimai apie mažai tirtas paremiologijos sritis. Vis dar trūksta sociologinio ir antropologinio pobūdžio darbų apie stereotipinių, taip pat tabu patarlių paplitimą įvairiose bendruomenėse. Visai netyrinėtas patarlių vartojimas feministinio judėjimo retorikoje (kai tuo tarpu gausu darbų apie įvairių tautų mizoginiškas, t. y. žeminančias moterį, patarles); pats W. Miederis šiuo metu rašo studiją apie dvi amerikietes feministes – Elizabeth Cady Stanton ir Susan B. Anthony. Paremiologų dėmesio laukia patarlių ir anekdotų žanrų sąsajos, humoristinis patarlių vartojimas ir kitos temos. Be to, yra mįslingų dalykų, kurie, nors ir buvo tirti keletą dešimtmečių, vis dėlto liko neišskūs. Pavyzdžiui, kodėl JAV indėnų gentys beveik neturėjo patarlių tradicijos? Įvairių šalių antropologai, folkloristai, kalbininkai yra iškėlę ne vieną hipotezę, bet taip ir nepavyko jų tvirtiau argumentuoti. Gal ateities mokslininkus lydės didesnė sėkmė. Labai pageidautini individualių patarlių tyrimai, jų niekada nebus per daug. Kiekvienas studentas, kiekvienas patarlėmis susidomėjęs filologas turėtų parašyti bent vieną tokio pobūdžio darbą. Žmonės valandų valandas praleidžia prie televizoriaus, žiūrėdami detektyvus ir psichologinius trilerius. Jie nė neišvaizduoja, apgailestauja W. Miederis, kokias emocijas galima išgyventi likus vienuomoje su tiriamą patarle (p. 70)!

Knygų leidyba – dar viena sritis, kuriai W. Miederis yra atsidavęs visa širdimi. Per pastaruosius tris dešimtmečius jis išleido apie 50 knygų. Tai žymių mokslininkų (A. Tayloro, Bartleto Jere Whitingo, Karlo Friedricho Wilhelmo Wanderio ir kt.) pakartotini darbų leidimai arba rinktiniai raštai, bibliografinė retenybe tapusių XVI–XVII a. vokiečių patarlių rinkinių nauji leidimai, įvairių autorių esė ir straipsnių rinkiniai, mokymo priemonės studentams, populiarūs leidinukai plačiajai visuomenei, pagaliau knygos holokausto tema (bendradarbiaujant su Vermonto universiteto Holokausto studijų centro direktoriumi Davidu Scrase'u ir vienu rimčiausiu holokausto tyrėju profesorium Raulu Hilbergu). Visiems leidiniams W. Miederis pats suran-

da leidyklą ir finansinę paramą, tuo pat metu rūpinasi autorinėmis teisėmis. Parengti esė rinkinį užtrunka 2–3 savaites, o mokslinis, ypač istorinis, leidinys, kuriam būtina parašyti platų įvadą ir parengti komentarus, kartais pareikalauja ir kelerių metų. Pavyzdžiui, net septynerius metus užsitęsė sudėtingas *Amerikos patarlių žodyno*⁴ projektas. Toliau eina ir mums, lietuviams, aktualus klausimas, kaip sekasi parduoti knygas, ar jos pelningos? Deja, deja... Pasak W. Miederio, rimtų mokslinių knygų tiražas siekia vos 500 egzempliorių (jeigu 1000 egz., tai jau gerai), net bibliotekos nenoriai jas įsigyja, o jauni mokslininkai nekomplektuoja didelių asmeninių bibliotekų, kaip buvo įprasta anksčiau. Kiek geresnė padėtis su populiariais nedidelio formato rinkinukais – antiparlių, įvairių posakių ir citatų, eilėraščių ir trumpų humoristinių prozos tekstelių su patarlėmis ir panašiai. Bet didelio pelno taip pat neverta tikėtis.

Nuostolingas, pasirodo, besąs ir metraštis *Proverbium*, kurį W. Miederis leidžia nuo 1984 m. Jo leidybai Vermonto universitetas kasmet skiria 3000 dolerių, be to, universiteto knygynas padengia siuntimo prenumeratoriams pašto išlaidas. Tai dosni parama, todėl Vermonto universiteto pavadinimas puikuoja jasi pirmajame *Proverbium* viršelyje. Tačiau tikrąsias leidybos išlaidas sudaro 10 000 dolerių (nors *Proverbium* rengėjai dirba be atlyginimo), taigi kasmet reikia papildomai kaip nors surinkti 7000 dolerių. Dalis šios sumos gaunama iš prenumeratos, aukoja privatūs rėmėjai. „P pinigų neuždirbame, bet neturime ir skolų; ar kas nors galėtų reikalauti iš mūsų daugiau?“ – didžiuojasi W. Miederis (p. 81). Žinome, kad žurnalą *Proverbium* 1965–1975 m. Helsinkyje leido Matti Kuusi. Kaip atsitiko, klausia Ch. Bhuvanewaras, kad jo leidyba buvo perkelta į JAV? Tai išties įdomi istorija, parodanti, ką gali sutelktomis pastangomis nuveikti mokslininkai, vienijami bendros svajonės ir noro dirbti visuomenės pažangai. 1975 m. išėjęs *Proverbium* 25

⁴ W. Mieder, S. A. Kingsbury, K. B. Harder. *A Dictionary of American Proverbs*, New York, 1992.

numerui, M. Kuusi nusprendė atsisakyti šio daug laiko reikalaujančio darbo ir atsidėti kitiems moksliniams projektams. Bet ne taip paprasta buvo rasti naują leidėją. Gelbėdamas padėtį, kad žurnalas kaip nors gyvuotų toliau, Vilmosas Voigtas 1980–1982 m. išleido dar keturis numerius (pavadinimu *Proverbium Paratum*). Deja, tuometinė Vengrija nebuvo pati palankiausia vieta šio žurnalo leidybai; iškilo neįveikiamų finansinių ir kitokių objektyvių kliūčių. 1983 m. jaunas perspektyvus mokslininkas W. Miederis buvo kupinas jėgų ir noro perimti *Proverbium* leidybą (bendradarbiavo jame nuo 1973 m.), tačiau netikėtai susidūrė su M. Kuusi pasipriešinimu. M. Kuusi nuostata buvo griežta: neišleisti *Proverbium* iš Europos, kad nepasikeistų jo, kaip keliakalbio ir tikrai tarptautinio žurnalo, profilis. W. Miederiui į pagalbą atėjo Jeruzalės žydų universiteto (Izraelis) profesorė Galit Hasan-Rokem. Ji asmeniškai pažinojo M. Kuusi, be to, jos protėviai buvo kilę iš Suomijos. Pasitelkusi moterišką žavesį ir gudrumą, ji puikiai atliko savanoriškai prisiimtą „ambasadorės“ vaidmenį: M. Kuusi pakeitė nuomonę ir sutiko *Proverbium* leidybą perkelti į Šiaurės Ameriką. 1983 m. pirmą kartą susirinkusi naujoji redaktorių kolegija (W. Miederis, G. Hasan-Rokem, D. R. Barnesas) nusprendė žurnalą paversti metraščiu. Tai buvo vienintelis esminis pakeitimas. Nuo 1984 m. pasirodžiusio pirmojo tomo iki šių dienų metraštis *Proverbium* tęsia savo pirmąsias tradicijas – yra keliakalbis, tarptautinis, viso pasaulio paremiologų ir patarlių mėgėjų bendruomenę vienijantis leidinys. W. Miederis sakosi, jog labai stengėsis, kad M. Kuusi nenusiviltų jo vadovaujamu *Proverbium*, todėl brangina ir saugo iš M. Kuusi gautus laiškus su palankiu pirmųjų *Proverbium* tomų įvertinimu. Jie susirašinėjo iki pat M. Kuusi mirties 1998 m. (p. 78).

Ne tik interviu sudarytojui, bet ir mums įdomu, kas padeda taip veiksmingai išbalansuoti darbus, energiją ir laiką? Gal gyvenime reikia vadovautis kokiomis ypatingomis patarlėmis? W. Miederis atsako, kad nėra čia jokios paslapties ir jokių „stebuklingų“ patarlių. Tiesiog reikia mėgti savo profesiją ir

dirbti su džiaugsmu bei pasididžiavimu. Tai svarbiausias dalykas gyvenime, to jis mokas ir visus savo studentus: nuoširdžiai domėtis tuo, ką darai (p. 64). Verta įsiminti šiuos žodžius, nes jų autorius – laimingas žmogus. Tai nėra kokia apsimestinė ir nudailinta viešiesiems ryšiams poza, o natūrali ir tikra būseną. Tuo įsitikins kiekvienas, pabendraavęs su W. Miederiu bent valandą arba skaitydamas interviu ir žvelgdamas į nuotraukose užfiksuotą spinduliuojančią jo šypsena. Taip šypsosi žmogus, kurio didžiausias rūpestis ne uždirbti kuo daugiau pinigų, o išdalyti visą save kitiems.

Kokios mintys kyla perskaičius šią neįprastą knygą? Ar pasiteisino Ch. Bhuvaneshwaro sumanymas bendrauti su W. Miederiu

elektroniniu paštu? Gal paprasčiau būtų buvę tiesiog susitikti ir įrašyti pokalbį į diktofoną? Interviu autoriaus pasirinkta pozicija turi aiškų privalumą: į klausimus nereikėjo atsakinėti ekspromtu, pakako laiko susikaupti ir juos apmąstyti. Išvengta kartojimosi. Neretai pasikartoja klausimai – kiek kitais žodžiais, kitu aspektu, bet apie tą patį dalyką. Tuo tarpu W. Miederis gudriai išsisuka iš šios padėties. Jis nurodo numerius atsakymų, kuriuose jau buvo kalbėta ta pačia tema, ir priduria, jei reikia, porą naujų sakinių. Todėl prilygstantis monografijai interviu neatrodo iškęstas. O dėl filosofinių, žmogaus būties esmę paliejančių klausimų jis įdomus ne tik paremiologams ir ne tik filologams, o visiems mąstantiems skaitytojams.

Giedrė Bufiienė

Baltos gėlės, sakalo plunksna išrašytos

*Aš užtai tokius kūrinius sukūriau,
kad mano širdelėje visas gyvenimas
žydėjo baltos gėlės – gražios mintys.*

Petras Zalanskas

„Tokių žmonių nebūna. Jis kažkoks... sukurtas...“ Šie žodžiai – ne apie Petrą Zalanską, o apie Aukštaitijos ežeringoje atokumoje gyvenančią senelį Mečiuką, neapsakomu atvirumu pribloškusių trumpam pas jį užklydusius kelis prasalaičius, per keletą minučių ant stalo sukrovusių viską, ką tik galėjo rasti skaniausio, per tas pačias minutes spėjusį išdėstyti savo požiūrį į žmogų ir tėvynę, papasakoti kelis ryškiausias sapnus, pralinkėti mums sveikatos ir džiaugsmingai padėkoti Dievuliui už svečius... Nenuostabu tad, kad pirmąkart su tokiu absoliučiu palankumu susidūrusiam vienam svečiui išsprūdo minėtieji žodžiai. Tos pačios dienos vakarą beskaitant P. Zalansko tautosakos ir atsiminimų rinktinę „Čiulba ulba sakalas“¹ atėjo mintis, kad

jo, kaip ir Mečiuko, kaip ir daugybės kitų, įvairiose Lietuvos vietose per ekspedicijas ar šiaip kelionėse sutiktų senųjų žmonių, turbūt irgi būta tokio pat atviro, bendruomeniškai palankaus, geranoriško ir supratingo, besidalijančio duona ir dainomis su kiekvienu į jo namus užklydusiu žmogumi. P. Zalansko vaikaitė Modesta Liugaitė-Černiauskienė pastebi, kad „jį domino kiekvienas žmogus, kiekvienas atrodė nepakartojamas, iš kiekvieno buvo galima ko nors pasimokyti“ (p. 18).

1983 metais pasirodęs pirmas knygos „Čiulba ulba sakalas“ leidimas visų tradicinės kultūros brangintojų neabejotinai buvo sutiktas kaip išskirtinis ir labai lauktas leidinys, gražiai pratęsęs dainingųjų džiukų folkloro pateikėjų kūrybos publikavimus (1972 m. buvo išleista Juozo Balčikonio ir Broniaus Uginčiaus parengta Juzės Jurkonienės dainų rinktinė, o 1973 m. – Norberto Vėliaus ir Laimos Burkšaitienės parengta Anelės Čepukienės kūrybos knyga). Nenuostabu, kad anuomet jos labai greit nebėliko knygynuose. Po beveik ketvirčio amžiaus P. Zalansko „sakalas“ išleidžiamas į žmones antrąkart. Išleidžiamas tokiu metu, kai visa Lietuvos kultūrinė aplinka iš esmės pakitusi,

¹ *Čiulba ulba sakalas: Petro Zalansko tautosakos ir atsiminimų rinktinė*, sudarė ir parengė Danutė Krištopaitė, Norbertas Vėlius, melodijas parengė Danutė Kuzinienė, 2-asis papildytas leidimas, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008. – 453 p.